

Моніторинг готовності майбутніх учителів іноземних мов до формування в учнів стратегічної (діяльнісної) компетенції

Педагогічний моніторинг як багаторівнева система відстеження педагогічного процесу, що дозволяє одержувати й використовувати інформацію про адекватність реалізованих у ньому дидактичних засобів до визначених цілей педагогічної підготовки, індивідуально-типологічних особливостей суб'єктів педагогічного процесу та специфіки середовища їхньої життєдіяльності [1], вивчається й використовується в Україні з 90-х років минулого століття (О. Локшина, 2003; О. Матвієнко, 2001; В. Ціделко, Н. Яремчук, В. Шведова, 2006; В. Вікторов, 2006; В. Олійник, 2006; Л. Покроєва, 2006; О. Максимов, Г. Максимова, І. Крамаренко, 2006 та ін.). Він є не тільки шляхом дослідження траєкторії формування в майбутніх учителів професійно-педагогічної компетентності у всьому різноманітті її компонентів, але й засобом прогнозування оптимального педагогічного впливу, спрямованого на усунення виявлених невідповідностей рівня професійно значимого розвитку суб'єктів навчання встановленим освітнім цілям.

Неабиякого значення набуває сьогодні використання моніторингу й у вищій іншомовній педагогічній освіті. Збір, аналіз і обробка інформації за визначеними показниками навчання, що лежать в основі моніторингових досліджень [2], постають суттєвою передумовою педагогічно коректного запровадження новітніх навчальних об'єктів у процес підготовки майбутніх учителів іноземних мов (ІМ). У світлі реформи, яку переживає українська

освіта, такі дослідження дозволяють виявити наявні у студентів особистісні ресурси (знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації, досвід тощо), значимі для подальшого формування в них професійно зумовленого комплексу компетенцій. В свою чергу, аналіз і обробка одержаних даних дає можливість розробки на їх основі відповідних технологій навчання.

До означених освітніх об'єктів належить, зокрема, й готовність майбутнього вчителя ІМ до формування в учнів іншомовної стратегічної (діяльнісної) компетенції (СДК). Її формування не передбачено нормативною базою вищої мовної педагогічної освіти. Проте у вимогах чинного Державного стандарту базової і повної середньої освіти [3] та в інших нормативних документах наголошується на доцільності її розвитку в учнів основної і старшої школи у процесі вивчення ними курсу іноземної мови. Таким чином, реалізація вказаних середньоосвітніх вимог безпосередньо стосується й підготовки майбутніх фахівців з іноземної філології.

Метою даної статті є викладення методики, опис проведення та наведення результатів моніторингу готовності майбутніх учителів іноземних мов до формування в учнів іншомовної стратегічної (діяльнісної) компетенції

Питання СДК ще недостатньо вивчені у вітчизняній педагогіці, сьогодні існують лише поодинокі наукові розробки, що стосуються деяких з них (див., наприклад, [4]). Тому опрацювання цієї проблеми вимагало насамперед формування вірогідного визначення поняття **“стратегічна (діяльнісна) компетенція”**. В результаті застосування низки теоретичних методів дослідження її було сформульовано як *здатність суб'єктів навчання усунути труднощі навчального процесу шляхом засвоєння та подальшого застосування загальнонавчальних (а саме – метакогнітивних, соціальних, афективних, когнітивних, компенсаторних та стратегій запам'ятовування), комунікативних (стратегій досягнення) і соціальних*

(соціально-афективних) стратегій в умовах урахування і розвитку своїх здібностей.

В свою чергу, **готовність** майбутнього вчителя ІМ до **формування в учнів іншомовної СДК** передбачає не лише володіння ним іншомовною СДК, але й здатність розвинути її в учнів. А отже, вона проявляється в єдності двох взаємопов'язаних компонентів, як:

1. **Діяльнісна готовність**, яка означає, що вчитель сам володіє іншомовною СДК на рівні, достатньому, щоб сформувати її в учнів. Структурно-змістові характеристики діяльнісного компонента готовності майбутнього вчителя ІМ до розвитку в учнів іншомовної СДК запропоновано у Схемі 1.

Схема 1. Структурна модель діяльнісної готовності вчителя ІМ до

2. Психолого-педагогічна готовність. Вона зумовлює здатність учителя ІМ ефективно організувати як процес засвоєння учнями іншомовної СДК, так при цьому й власну педагогічну діяльність. Структурну модель психолого-педагогічної готовності унаочнено у Схемі 2.

Відповідно до визначеного компонентного складу готовності майбутнього вчителя ІМ до формування в учнів іншомовної СДК було розроблено показники, рівні та критерії її оцінювання. Серед **показників** готовності, які послужили передумовою подальшого визначення рівнів її

Схема 2. Структурна модель психолого-педагогічної готовності вчителя ІМ до формування в учнів іншомовної СДК

Психолого-педагогічна готовність учителя ІМ до формування	
Теоретична готовність	Психологічні знання (вікових, індивідуальних, групових та інших особливостей учнів).
	Дидактичні знання (теоретичних засад формування іншомовної СДК)
	Методичні знання (методів, прийомів, форм та засобів навчання)
	Технологічні знання (щодо будови технології формування СДК)
	Науково-дослід. знання (методів психодіагностики, моніторингу тощо)
Практична готовність	Гностичні вміння (володіння способами аналізу й інтерпретації даних)
	Конструктивно-проектувальні вміння (планування навчального процесу)
	Навчально-практичні вміння (формування в учнів знань, вмінь і т.д.)
	Організаторські вміння (оптимальна організація процесу навчання)
	Виховні вміння (розвиток в учнів цінн. орієнтацій і особист. якостей)
	Розвивальні вміння (розвиток здібностей, когнітив. стилю учнів тощо)
Внутрішньо-особисті	Ціннісні орієнтації: потреби, інтереси, установки, мотиви
	Особистісні якості майбутнього вчителя ІМ, значущі для формування в

сформованості у майбутніх учителів ІМ, було виділено *теоретичний, практичний і внутрішньоособистісний*. **Критерієм** визначення цього рівня було обрано повноту володіння студентами компонентами діяльнісної й психолого-педагогічної готовності за визначеними показниками. Нарешті, до **рівнів** готовності майбутнього вчителя ІМ до розвитку в учнів іншомовної СДК було віднесено: несформований, початковий, середній, достатній та високий.

Перший рівень готовності – **несформований**, означає, що її ступінь у студента нижчий за наступний рівень – початковий. **Початковий рівень** готовності можна схарактеризувати ще й як *орієнтувальний*, оскільки на цьому етапі студенти одержують початкові уявлення про СДК, а також про наявні і відсутні у них особистісні ресурси. **Середній рівень** готовності вчителя ІМ до формування в учнів іншомовної СДК можна визначити ще й як *пошуково-репродуктивний*, оскільки діяльність студентів на цьому етапі підготовки націлена, з одного боку, на пошук і вироблення ними нових знань і способів дій, що стають результатом їх самостійної *проблемно-пошукової роботи*. А з іншого – відбувається засвоєння студентами навчальних матеріалів іншомовної СДК, запропонованих викладачем, на *репродуктивному рівні* учбової діяльності. **Достатній рівень** відрізняється від попередніх, насамперед, тим, що він позитивно характеризує ступінь готовності майбутнього вчителя ІМ до формування в учнів іншомовної СДК, оскільки всі її ключові компоненти вже сформовані. Цей рівень є вихідним для подальшої професійної адаптації студента до умов і вимог педагогічної праці, метою якої є розвиток здатності учнів самостійно долати труднощі у вивченні ІМ. Таким чином, його можна визначити ще й як – *адаптивний*. І нарешті, **високий рівень** готовності студентів до формування в учнів іншомовної СДК, власне, не є метою їх підготовки у ВНЗ. Його досягнення можливе у практично-професійній діяльності вчителя над означеним питанням, в якій компоненти набутої готовності уточнюються, поглиблюються та інтегруються в якісно нову єдність, що стає складовою професійної компетентності учителя ІМ. Виходячи з цього, цей рівень можна визначити ще й як *інтегративний*.

Керуючись вказаними даними, було складено матеріали для запровадження моніторингу наявної готовності майбутніх учителів до формування в учнів іншомовної СДК. До його проведення було висунуто наступні **цілі**:

1. Визначення курсу навчання, оптимального для цілеспрямованого розвитку в майбутніх учителів ІМ готовності до формування в учнів іншомовної СДК.

2. Уточнення змісту технології підготовки майбутніх учителів ІМ до формування в учнів іншомовної СДК.

Засобами проведення моніторингу послужили шість спеціально розроблених оцінних шкал (див. Таблицю 1.). Всі оцінні шкали містили інструкцію до заповнення та матеріали для інтерпретації результатів за 100-бальною системою. Формат складання оцінних шкал наведено нижче.

Зразок: **Оцінна шкала № 1.** Стан сформованості теоретичного блоку діяльнісної готовності вчителя ІМ

Блок 1.

№ п/п	ПОКАЗНИКИ ГОТОВНОСТІ Розуміння понятійного апарату іншомовної стратегічної (діяльнісної) компетенції	Самооцінка рівня готовності			
		не розумію і не можу визначити	розумію, але не можу визначити	можу визначити, але не знаю чи правильно	добре розумію і можу визначити
		0 балів	1 бал	2 бали	3 бали
II	Я розумію наступні поняття й можу дати їм визначення:				
1	“стратегічна компетенція”				
2	“когнітивна стратегія” і т. д.				

Інтерпретація даних оцінної шкали № 1:

13-27 балів – неформований   28-56- балів – початковий   57-85- балів – середній   86-100 балів – достатній

Методика проведення моніторингу. Студентам було запропоновано ознайомитись із показниками готовності, викладеними у 2-й колонці оцінних шкал, порівняти ці дані з наявними у них знаннями, вміннями й особистісними характеристиками та позначити (хрестиком чи “галочкою”) відповідну клітинку по горизонталі вправо, що найточніше відображала стан їхньої готовності за відповідним показником. Наприклад, якщо студент

вважав, що не володіє знаннями шкали № 1, то він мав позначити першу порожню клітинку по горизонталі вправо від кожного показника і т. д..

Проведення моніторингу задіяло 277 студентів педагогічної спеціальності II-IV курсів інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка. За результатами моніторингу було вираховано середні числа й відносні частоти по кожній оцінній шкалі окремо для кожного курсу. За одержаними результатами було складено Таблицю 1.

Таблиця 1. Відносні частоти самооцінки студентами II-IV курсів діяльнісної і психолого-педагогічної готовності до формування в учнів іншомовної СДК

Оцінні шкали		Курс навчання		
№ п/п	Назви	II курс	III курс	IV курс
		Відносні частоти		
1	Теоретичний блок діяльнісної готовності	0,53	0,61	0,6
2	Практичний блок діяльнісної готовності	0,72	0,69	0,78
3	Внутрішньоособ. блок діяльнісної готовності	0,73	0,69	0,71
4	Теоретичний блок психол.-пед. готовності	0,56	0,59	0,66
5	Практичний блок психол.-пед. готовності	0,46	0,5	0,58
6	Внутрішньоособ. блок психол.-пед. готовності	0,77	0,76	0,71

Наведені результати моніторингу дозволяють визначити й рівні сформованості у студентів кожного з курсів готовності до формування в учнів іншомовної СДК за кожним показником (див. таблицю 2.).

Таблиця 2. Рівні діяльнісної і психолого-педагогічної готовності студентів II- IV курсів до формування в учнів іншомовної СДК за теоретичним, практичним і внутрішньоособистісним показниками

Оцінні шкали	№ п/п	Назви	Рівні готовності		
			початковий	середній	достатній
1.	1.	Теоретичний блок діяльнісної готовності	II курс	III-IV курс	-
		Практичний блок діяльнісної готовності	-	II- IV курс	-

3.	Внутрішньоособ. блок діяльнісної готовності	-	II- IV курс	-
4.	Теоретичний блок психол.-пед. готовності	II-III курс	IV курс	-
5.	Практичний блок психол.-пед. готовності	II-III курс	IV курс	-
6.	Внутрішньоособ. блок психол.-пед. готовності	-	II- IV курс	-

Як видно з Таблиць 1. і 2., самооцінка означеної готовності майбутніх учителів ІМ загалом підвищується упродовж навчання, проте не досягає достатнього рівня за жодним показником. Спостерігається досить високий рівень ціннісних орієнтацій стосовно питань стратегічної компетенції у студентів усіх трьох курсів з незначним його пониженням від другого до четвертого. Можна відзначити також відносно високі результати щодо володіння студентами всіх курсів стратегіями вивчення іноземної мови (оцінна шкала № 2), що пояснюється значною практикою навчання. Проте наявні знання і вміння психолого-педагогічного блоку означеної готовності (шкали № 4 і 5) оцінюються студентами II і III курсу досить низько. Вище оцінюють себе четвертокурсники, проте й ці результати є невисокими. Результати самооцінки за першою оцінною шкалою відображають незнання студентами усіх курсів понятійного апарату іншомовної СДК, що пояснюється новітністю цього освітнього об'єкту.

Результати проведеного моніторингового дослідження дозволяють зробити такі **висновки**:

1. Цілеспрямована підготовка студентів до формування в учнів іншомовної СДК є актуальною й необхідною для реалізації висунутих нормативних вимог.

2. Запровадження навчальної технології підготовки майбутніх учителів до формування в учнів іншомовної СДК доцільно здійснювати на IV курсі, що дозволяє повніше врахувати міжпредметні зв'язки, і що зумовлює спрощення самої навчальної технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Орлов А.А., Исаев Е.И. Педагогический мониторинг и проблемы реабилитации школьников, проживающих в зоне Чернобыльской аварии // Вестник новых медицинских технологий, 1994. – Т. 1. – С. 75-83.

2. Максимов О., Максимова Г., Крамаренко І. Мониторинг як засіб управління процесом навчання у школі // Рідна школа. — 2006. — N 1. — С. 65-66.

3. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Книга вчителя іноземної мови: Довідково-методичне видання / Упоряд. О.Я. Коваленко, І.П. Кудіна. – Вид. 2-ге, доповн. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – С. 50-60.

4. Ягеніч Л.В. Формування у молодших школярів стратегічної компетенції в процесі навчання аудіювання англійською мовою/ Спеціальність 13.00.02 – теорія і методика навчання. – Автореф. дис. канд. пед. наук. – К., 2007. — 21 с.

Щерба Н.С. Мониторинг готовности будущих учителей иностранных языков к формированию у учеников стратегической (деятельностной) компетенции

В статье рассматриваются материалы, методика и интерпретация результатов проведения мониторинга готовности будущих учителей иностранных языков к формированию у учеников иноязычной стратегической (деятельной) компетенции

Scherba N.S. Monitoring of Foreign Languages Teachers' to Be Preparedness for Pupils' Strategic (Activity) Competency Development

In the article the materials, methods and results' interpretation of foreign languages teachers' to be preparedness monitoring for pupils' foreign language strategic (activity) competency development are considered.